

Istrajavajući na očuvanju lokalnog govora, prizrensko-timočkog dijalekta, koji se sve više doživljava kao kulturna vrednost Pirot, ima još mnogo toga što ove južnjake izdvaja od drugih, čineći ih zanimljivo posebnima. U zalog im je data i briga o jednom izuzetno lepom gradu, koji je u tokom XVI i XVII veka, podignutom u XIV veku na sredokraći dva velika grada, Niša i Sofije, i kao takav bio važna saobraćajnica i trgovište, što je uticalo na njegov rast i razvoj.

Pirot danas

Pirot danas ima oko 50.000 stanovnika i diči se svojom prošlošću, snažnim argumentima podržava sadašnjost. Dragan Novaković, direktor Turističke organizacije Pirot, u svojstvu domaćina predlaže najprivlačnije turističke tačke ove varoši:

- Pirot je grad meraka, bogate kulturne tradicije i istorijsko-duhovnog nasleđa, grad dobrih, vrednih i marljivih ljudi. Na samom ulazu u grad nalazi se Tvrđava Kale, poznata kao Pirotski ili Momčilov grad, podignuta za vladavine kneza Lazara (1371- 1389), nazvana po junaku sa južnih Rodopa Momčilu. Uz nju je i gradski park - Kale, u kojem se održavaju sve gradske manifestacije.

Pirot je bio u duhovnoj vezi sa Pećkom patrijaršijom, manastirima Studenicom, Dečanima, Gračanicim i Hilandarom. Imao je četiri metoha, konačišta za putnike koji su odlazili na hodočašća u srpske manastire. Zbog velikog broja hodočasnika (hadžija) u Svetu zemlju, nazvan je Mali Jerusalim. U pirotskoj opštini je i danas aktivno 45 crkava i manastira. Obavezno treba posetiti Manastir Svetog Đorđa (XIV) u selu Temska, Manastir Sveti Jovan Bogoslov, poznatiji kao Manastir Poganovo (kraj XIV i početak XV veka), a na desnoj obali reke Jerme, u blizini sela Sukovo, u podnožju brda Carev kamen, smešten je manastir posvećen Uspenju Presvete Bogorodice, Manastir Sukovo (sredina XIX veka).

Kulturna dimenzija Pirot, za svakog turistu počinje od Muzeja Ponišavlja, kuće porodice Hristić, najbolje očuvanom spomeniku tradicionalne arhitekture iz sredine XIX veka. Pripadala je uglednom pirotskom trgovcu Hristi Jovanoviću, zbog niskog rasta nazvanom „mali Rista“. Porodična kuća završena je 1848., o čemu svedoči urezan tekst na spratu kuće. Poslužila je kao scenografija za domaće serije Zona Zamfirova i Ivkova slava.

Pirotski ćilimi Damskog srca i Stara planina

Spoj kulturno-istorijskih, duhovnih vrednosti pirotskog kraja ispisuju se i danas na čuvenim pirotskim ćilimima. Piroćanka Slavica Ćirić, direktorka je jedine radionice, Zanatske zadruge za izradu ćilima i suvenira „Damsko srce“. U njoj vredno radi 10 tkalja, od 5.000 koliko ih je bilo pre Drugog svetskog rata, dovoljno mladih da nastave tradiciju njihove izrade još neko vreme. Mistična simbolika isatkanih šara na ćilimima smatra se slikovnim pismom koje priča

priču o nastanku čovečanstva. Ove šare po predanju imaju moć da otklone negativnu energiju, sačuvaju porodičnu slogu i zaštite vlasnika ćilima. Zahvaljujući znanju turista o njihovim moćima, pirotski ćilimi su otišli u sve krajeve sveta.

Gospodin Novaković podseća i na prirodno nasleđe, Staru planinu (Balkan) na koju se Pirot naslanja:

- Stara planina površinom od 114 hiljada hektara pripada opštini Pirot, a Piroćanci je od milja zovu - Večno mlada planinska lepotica. Ispresecana je mnogim potocima i rečicama, sa brojnim vidikovcima. „Kozji kamen“ jedan je od najlepših vidikovaca na Staroj planini i u Srbiji, „Smilovica“, „Sarlah“, „Basarski kamen“ Tumba takođe pružaju nezaboravan pogled; kanjoni „Rosomački lonci“, „Temštice“, pećine od kojih je najgrandioznija „Vladikine ploče“, otkrivena 2018, na 20 km od Pirota, u istoimenom kanjonu između sela Pakleštica i Rsovci, su neki od fenomena ovog kraja. Neki od vodopada Stare planine ubrajaju se u najlepše u našoj zemlji: Tupavica, u blizini sela Dojkinci, Piljski, Čungulja, Kurtelski kod sela Topli Do, Bigar kod sela Kalna, vodopad kod sela Temska. Na Staroj planini je uređeno i obeleženo više od 350 km biciklističkih i pešačkih staza u netaknutoj i ničim zagađenoj prirodi. Na 20 km od Pirota se nalazi i Zavojsko jezero, nastalo 1963. godine urušavanjem zemljišta i pregrađivanjem reke Visočice, procesom koji je doveo do potapanja sela Zavoje, po kojem je i dobilo ime. Odlikuje se velikom čistoćom i prozirnošću vode, a letnje temperature do 24 °C, osim izleta i ribolova, pružaju mogućnost bavljenja sportovima na vodi, sa vrlo lepim mestima za kupanje.

Turisti vole Pirot

- Broj dolazaka i noćenja turista u Pirot se iz godine u godinu povećava, a Stara planina je posebno prošle godine doživela turistički pik. Najtraženija destinacija bila je selo Dojkinci, gde se nalazi, pre 4 - 5 godina renovirana stara karaula, danas Planinarski dom. On je „povukao“ mnoge meštane da uredi porodične kuće, urade kategorizaciju i počnu sa izdavanjem. Tim primerom krenula su i druga sela - kaže gospodin Novaković.

U Srbiji se svuda dobro jede, a Piroćanci vole da kažu: „Kod nas je najbolje“. I jeste gastronomija grada Pirota izuzetno bogata. Iz njega dolaze Pirotski kačkavalj i Peglana pirotka kobasica, za koje čeka dobijanje evropske oznake zaštićenog geografskog porekla, kao potvrde izuzetnosti. Upravo je kvalitet bio presudan da oba proizvoda dobiju svoju manifestaciju. Već 10 godina se Sajam Pirotke peglane kobasice održava poslednje nedelje januara, a sve ljubitelje Pirotskog kačkavalja, domaćini pozivaju 18. septembra na Festival sira i kačkavalja, na kojem će se predstaviti 30-tak proizvođača sira i kačkavalja, kao i vinarije, jer sir bez vina ne ide.

Ako se kaže Pirotski kačkavalj ne može da se ne pomene Mlekarska škola sa domom učenika „Dr Obren Pejić“, koja svake godine regrutuje kadar i održava proizvodnju kačkavalja na tradicionalni način dužu od 200 godina, svakodnevno prerađujući 4.000 litara mleka. Originalni Pirotski kačkavalj, rađen po tradicionalnoj recepturi proizvodi se i u Manastiru Sukovo, i to je nešto što čini obaveznu ponudu pirotskih kafana, gde se priprema najbolji roštilj na svetu, jer kafana je uvek bila mesto gde počinje i završava priča o Pirotu.